

Система соціального забезпечення в США

В даному дослідженні проаналізовано особливості системи соціального забезпечення в США. Головним джерелом фінансування системи соціального забезпечення є соціальні внески підприємців, застрахованих працівників та бюджетне фінансування. Асигнування за програмами соціального забезпечення з федерального бюджету направлені на освіту, навчання, зайнятість та соціальне забезпечення, охорону здоров'я, медичне страхування, підтримку доходів, пенсійне забезпечення, допомогу ветеранам. Найбільша частка витрат приходить на пенсійні програми. США очікує перспектива «буму старості», це спонукає уряд США шукати можливі шляхи вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: соціальне забезпечення, ринок праці, безробітні, загальна федеральна програма, бідність, пенсійна система.

На рубежі XX - XXI століть основна частина соціальних витрат, або витрат на "людські ресурси" в США, доводилась на програми соціального забезпечення матеріального вспомоществованія, допомоги ветеранам, на здобуття або вдосконалення освіти, професійну підготовку та перепідготовку, а також охорону здоров'я.

Головним джерелом фінансування системи соціального забезпечення в США – соціальні внески підприємців, застрахованих працівників та бюджетне фінансування. Так, наприклад, в 2011 р. ВВП США склав майже 15 трлн. дол. США, тоді як загальний обсяг державних витрат (федеральних штатів, місцевих органів влади) на всі потреби державного споживання на соціальні цілі дорівнювали приблизно 2,5 трлн. дол. США, у тому числі федеральні витрати – 1,6 трлн. дол. США. Вони включали соціальне страхування (у тому числі допомогу по безробіттю), програми грошової, продовольчої та медичної допомоги, а також житлові субсидії та різні соціальні послуги [5, 233].

Асигнування на програми соціального забезпечення виділяються переважно по шості статтях витратної частини федерального бюджету: пенсійне забезпечення; підтримка доходів; медичне страхування; охорона здоров'я; освіта, професійна підготовка, соціальні послуги; допомога ветеранам (Табл.1).

Таблиця 1.

Витрати за програмами соціального забезпечення в США [5, 233]

Витрати	2009	2010	2011	2016 (прогноз)
Людські ресурси, дол. США:	2155,793	2385,731	2509,495	2994,278
- освіта, навчання, зайнятість та соціальні послуги	79,749	127,710	115,118	114,880
- охорона здоров'я	334,335	369,054	387,617	594,624
- медичне страхування	430,093	454,636	494,343	638,413
- підтримка доходів	533,224	622,210	622,654	530,151
- пенсійне забезпечення	682,963	706,737	748,354	952,010
- допомога ветеранам	95,429	108,384	141,409	164,200

Аналіз таблиці показує, що в основному за всіма статтями на соціальне забезпечення планується зростання витрат до 2016 р., але тільки за статтею на підтримку доходів планується скорочення витрат майже на 3 млн. дол. США.

На освіту, навчання, забезпечення зайнятості та соціальні послуги планується збільшити витрати в 2016 р. майже в 2 рази в порівнянні з 2009р.

Перш за все, цей вид допомоги відноситься до молоді, людей літнього віку, низькокваліфікованих працівників, представників етнічних меншин, особливо – жінок всіх вказаних категорій. Зміни, що відбуваються, в структурі попиту на ринку праці, поява нових форм зайнятості, підвищення мобільності робочої сили пред'являють нові вимоги до системи страхування по безробіттю. Ця система функціонує в Сполучених Штатах з 1935 р. Вона фінансується за рахунок податку з підприємців, діє у всіх 50 штатах, передбачаючи виплати в більшості випадків максимально на протязі 26 тижнів. Федеральний уряд фінансує виплати протягом 13 тижнів, якщо рівень безробіття в даному штаті перевищує відмітку в 6%. Цей вид допомоги отримують близько 35% офіційно зареєстрованих безробітних, в 2010-2011 рр. його середній розмір складав 145 дол. США на тиждень

⁴³ Січко Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, Миколаївський національний університет ім. В.О.Сухомлинського

(максимальний розмір допомоги складав 611 дол. США). Загальна сума виплат в 2011 р. склала майже 52 млн. дол. США. Нові умови зайнятості диктують необхідність вироблення нових сучасних підходів до виплати допомоги в межах соціального страхування по безробіттю із заходами, направленими на пошук нових джерел доходу, а також професійну підготовку та перепідготовку робочої сили США. Серед такого роду нових підходів виділяються, зокрема, введення системи поетапного продовження виплати допомоги залежно від участі в програмах перепідготовки; виплату допомоги у вищих розмірах в перші тижні з подальшим їх скороченням з метою активізації процесу перенавчання та працевлаштування. Інший підхід – в наданні можливості застрахованим безробітним отримати одноразову допомогу, яка може стати стартовим джерелом для відкриття власної справи. Одночасно з цим, програма покликана забезпечити відповідну підготовку та консультаційну допомогу кожному учасникові. Таким чином, сьогодні в Сполучених Штатах намагаються розширити функції програм страхування по безробіттю з тим аби вони служили не лише елементом "страхувальної сітки", але й механізмом адаптації безробітного до умов, що змінюються, на ринку праці (стимулювання професійної підготовки та перепідготовки, перекваліфікації, а також пошуку роботи).

Данні таблиці свідчать також про збільшення витрат на охорону здоров'я та медичне страхування. В 2000 р. більше 43 млн. американців не могли собі дозволити медичне страхування, тому урядом був розроблений план, за яким було вирішено інвестувати додаткові 200 млрд. дол. США в соціальне страхування та програму «Медікер». За останнє десятиліття число тих, що не мають медичної страховки виросло в США на 10 млн. осіб (в 2008 р.- 46,3 млн. осіб). В 2011 р. кількість осіб, що мають медичне страхування збільшилось до 260 млн. осіб. Число осіб, що не мають медичного страхування в 2011 р. – 46,4 млн. осіб [6, 42].

Офіційний рівень бідності в 2011 році склав 15,9% в порівнянні з 14,3% в 2009 році. В США уряд проводить різні програми по боротьбі з бідністю, та підтримкою малозабезпечених сімей, для цих цілей в 2010 році було виділено 622,210 млн. дол. США, в 2011 р.- 622,654 млн. дол. США, але до 2016 року планується зменшити фінансування цих програм на 3 млн. дол. США. Основною причиною такої ситуації виступає той факт, що кожен штат має свободу дій у використанні федеральних коштів, виділених на фінансування соціальної допомоги в рамках блокових грантів. Наприклад, за останні двадцять років посилилась тенденція до скорочення штатами фінансування так званої «загальної допомоги» та програм допомоги громадянам, які проживають без утриманців (одинакам та, меншою мірою, бездітним подружнім парам). Лише у деяких штатах виплачується грошова соціальна допомога бездітним працездатним дорослим громадянам. Розмір загальної допомоги повнолітнім одиноким громадянам не перевищує 140 доларів на місяць. Особам, яким надано відстрочку у виконанні вимоги щодо працевлаштування, одержують не більше 210 доларів на місяць. Розмір тимчасової допомоги малозабезпеченим сім'ям залежить від кількості членів сім'ї (для цілей призначення допомоги сім'єю вважається група людей, які проживають разом і є кровними родичами або пов'язані між собою відносинами, що виникли на підставі усиновлення, опіки чи шлюбу). Максимальний розмір допомоги дорівнює 162 долари на одну особу, 322 долари на двох осіб і 424 долари на трьох осіб [2].

Однією з складових сфер праці та трудових відносин в США є державна пенсійна система. Витрати на яку планується збільшити майже на 204 млн. дол. США до 2016 року. Вона базується на наступних принципах: поширення пенсійного страхування на всі категорії тих, що працюють по найму та на зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю; відповідальності працівників та підприємців за виплату в установленому порядку страхових внесків; гарантованості своєчасної виплати регулярно індексованих пенсій та контролю за їх нарахуванням; солідарності трудових поколінь, коли допомога тим, що досягли пенсійного віку фінансуються нині працюючими американцями; особистій зацікавленості застрахованого працівника, розмір пенсії якого залежить від страхового стажу роботи [2].

Загальна федеральна програма (ЗФП), яка відноситься до головних програм державного соціального страхування, охоплює 95% робочої сили Сполучених Штатів та передбачає виплату пенсій по старості, втраті годувальника та інвалідності, не пов'язаної з виробничою травмою. Виплати по ЗФП складають приблизно 60% всіх соціальних грошових виплат федерального уряду, штатів та місцевих органів влади. Не дивлячись на те, що ЗФП вважається програмою соціального страхування, оскільки учасники цієї програми платять в фонди ЗФП податок на соціальне страхування протягом всього періоду своєї трудової діяльності. Ця програма носить розподільний характер. Пенсіонери отримують не свої гроші, не власні накопичення, а гроші тих, що нині працюють та платять податки. Крім того, в цю програму вбудовані елементи соціального

регулювання. Сама формула нарахування допомоги передбачає, що пенсії низькооплачуваних працівників складають вищу долю їх заробітку, чим пенсії високооплачуваних. Розміри пенсійних виплат істотним чином міняються залежно від складу сім'ї. На державні пенсії приходится приблизно 40% сукупних доходів пенсіонерів [4, 15].

Ще однією формою забезпечення в старості є особові пенсійні рахунки, на які працівники можуть щорік перераховувати до 2 тис. дол. США, не оподатковуваних прибутковим податком. Проте зняти кошти з особових пенсійних рахунків можна лише після досягнення 59,5 років.

На допомогу ветеранам планується збільшити асигнування на 13 млн. дол. США до 2016 р. При тому, що ветерани мають значні пільги при наймі. При цьому ветераном озброєних сил вважається громадянин, що прослужив не менше 6 місяців в армії США. Також працедавець зобов'язаний відновити його на колишній роботі або надати іншу роботу з не меншою заробітною платою.

Іншою формою соціального страхування виступає соціальне страхування від ризиків в сфері праці та трудових відносин. Програми страхування по безробіттю та від виробничого травматизму стали "страхувальною сіткою" для американських працівників в разі здобуття травми на виробництві, на період втрати роботи та пошуку нового місця роботи. Проте ці види страхування залишаються орієнтованими переважно на осіб, що мають постійне місце роботи з повним робочим часом.

В той же час структурні зрушення в економіці та технологічні зміни сприяли збільшенню кількості нестабільних робочих місць, тимчасових або з неповним робочим часом.

Останнім часом в США неухильно зростає число осіб, вимушених змінити після звільнення не лише місце роботи, але й галузь зайнятості, а інколи навіть сферу своєї діяльності, що вимагає серйозної професійної перепідготовки.

Сьогодні в багатьох штатах зростає кількість економічно активного населення, що залишається за межами соціального страхування по безробіттю. Сюди входять особи, які шукають роботу вперше, або після тривалої перерви, а також зайняті неповний робочий час, тимчасові працівники та ін.

Американська держава робить спроби розширення функцій програм страхування по безробіттю з тим, аби вони служили не лише елементом "страхувальної сітки", але й механізмом адаптації безробітного до умов, що змінюються на ринку праці (стимулювання професійної перепідготовки, перекваліфікації, пошуку нового робочого місця). Проте корективи виплати допомоги, що вносяться до умов, мають обмежену сферу дії. Такі чинники як поширення числа осіб, не охоплених системою соціального страхування, довготривалі демографічні зрушення у зв'язку з старінням населення, а також зростання числа матерів-одиначок приводять до посилення ризиків економічної безпеки людини. Навіть сьогодні в США зберігається досить велика кількість осіб, що постійно потребують допомоги з боку держави. Внески соціального страхування забезпечують виплату пенсій встановлених законом, навіть з деяким перевищенням (складає приблизно 30 млрд. дол. на рік). За офіційними даними, таке положення може зберегтися й в 2013 р., після чого Сполучені Штати почнуть пожинати демографічні плоди "буму народжуваності", та навантаження пенсіонерів на працездатних членів суспільства різко зросте.

Перспектива "буму старості" заставляє урядові органи США вже зараз шукати можливі шляхи вирішення проблем матеріального та медичного забезпечення майбутніх пенсіонерів. Згідно даним американської статистики, в першій половині ХХІ століття витрати на пенсійне та медичне обслуговування збільшились в 2,5 рази [1].

Для збереження пенсійних виплат на досягнутому рівні необхідно зробити істотні корективи прибуткової та витратної частин бюджету соціального забезпечення. У Сполучених Штатах вже прийнято рішення про збільшення пенсійного віку з 65 до 67 років; починаючи з цього віку американці зможуть отримувати повну пенсію. Проте цей перехід буде здійснюватися поступово: спочатку вік виходу на пенсію було збільшено до 66 років для тих, кому виповнилось 62 роки в 2005 р., лише в 2020 р. він зростає до 67 років [3].

В уряді та Конгресі США сьогодні обговорюються проекти збільшення трудового стажу для розрахунку пенсії з 35 до 38 років, підвищення ставки та розширення бази для нарахування внесків до фондів соціального страхування, індексації віку виходу на пенсію в залежності від зростання тривалості життя, скорочення розмірів пенсійних виплат подружжю застрахованих працівників, а також різні варіанти індивідуальних планів пенсійних заощаджень [3].

В 2011 році з 312 млн. американців особи 65 років і старше – близько 41,4 млн. осіб, з них 18,9 млн. – особи 75 років і старше. Крім того, в США налічується близько 37,2 млн. громадян, які потребують державної допомоги по інвалідності, не пов'язаній з виробничими травмами, а також 3 млн. ветеранів зі статусом інвалідності та близько 16,1 млн. безробітних. При відсутності допомоги з

боку держави сьогодні близько 40 млн. американців знаходилися б за межею бідності. Лише завдяки державним трансфертам 20 млн. з них мають дохід вищий за межу бідності [2].

Література

1. Лютов А. А. Сфера образования – ключевое направление социальной политики [Электронный ресурс] / А. А. Лютов // Россия и Америка в XXI веке. – 2009. – №2. – Режим доступа: <http://www.rusus.ru/?act=archive&edition=17>.
2. Сайт Бюро перепису населення США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.census.gov/compendia/statab/cats/>.
3. Супян В. Б. США: человеческий потенциал в «экономике знаний» [Электронный ресурс] / В. Б. Супян //Россия и Америка в XXI веке. – 2009. – №3. – Режим доступа: <http://www.rusus.ru/?act=archive&edition=18>.
4. Ширмер Я. Соціальна допомога в США / Я. Ширмер. – К. – 22 с.
5. Budget of the United States Government, Fiscal Year 2012 U.S. / Government printing office Washington. – 2010. – 355 с.
6. Carmen De Navas Income, poverty, and health insurance coverage in the United States: 2010. / Carmen De Navas, Bernadette D. Proctor, Jessica C. Smith. – U.S. Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, U.S. Census Bureau. - Current Population Reports.- Issued September 2011. – 87 p.

Social welfare system in USA

Sichko S. M.

V.O. Sukhomlynsky Mykolaiv National University, Mykolaiv, Ukraine

This study analyses the peculiarities of social welfare system in the USA. The social contribution of entrepreneurs, insured workers, government funding are the main source of social welfare system finance. The government funding appropriations for the programs of social welfare aimed at education, training, employment and social security, health care, health insurance, income support, pensions, aid to veterans. The largest part of the cost is on the pensions programs have. The USA will be influenced by «aging boom» forces the US 'government to look for possible solutions to the problem.

Keywords: *social welfare, labor market, unemployed, total federal program, poverty, retirement system.*